

УДК 341.3:355.271(477)

Бериславська Оксана Михайлівна*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри військового права,
Військовий інститут**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ORCID: 0000-0002-8785-6623

Коропатнік Ігор Михайлович*доктор юридичних наук, професор,
начальник кафедри військового права,
Військовий інститут**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ORCID: 0000-0002-0493-0710

Карелін Владислав Володимирович*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри військового права,
Військовий інститут**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ORCID: 0000-0002-6271-2447

<https://doi.org/10.25313/3083-7774-2026-5-11>

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВИХ ОБ'ЄКТІВ: СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Анотація. Вступ. У статті здійснено комплексний аналіз проблематики визначення поняття військових об'єктів крізь призму співвідношення норм міжнародного гуманітарного права та національного законодавства України. Обґрунтовано, що належне розуміння правової природи військового об'єкта має ключове значення не лише для визначення законності військових цілей у період збройного конфлікту, а й для формування ефективної системи адміністративно-правової охорони та оборони таких об'єктів. Особливу увагу приділено критеріям характеру, розташування, призначення та використання, які застосовуються у міжнародному гуманітарному праві для відмежування військових об'єктів від цивільних.

Мета. Метою статті є аналіз сучасних міжнародно-правових і національних підходів до визначення військових об'єктів, з'ясування змісту основних критеріїв їх ідентифікації, а також обґрунтування значення цих критеріїв для вдосконалення адміністративно-правових заходів охорони та оборони військових об'єктів в умовах правового режиму воєнного стану.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, зокрема формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, метод аналізу й синтезу. Дослідження базується на положеннях міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них, нормах національного законодавства України у сфері оборони, воєнного стану, містобудування, цивільного захисту та охорони військових об'єктів, а також на практиці міжнародних судових інституцій.

Результати. Встановлено, що міжнародне гуманітарне право визначає військовий об'єкт через його фактичний внесок у воєнній грі та наявність явної військової переваги у разі його зруйнування, захоплення або нейтралізації. Проаналізовано зміст критеріїв характеру, розташування, призначення та використання, які мають визначальне значення для кваліфікації об'єкта як військової цілі. Доведено, що національне законодавство України містить фрагментарні підходи до визначення військових об'єктів, які здебільшого зводяться до переліку окремих об'єктів або їх суб'єктної належності без закріплення універсальних кваліфікаційних критеріїв. Обґрунтовано, що в умовах правового режиму воєнного стану адміністративно-правові заходи щодо військових об'єктів трансформуються з переважно охоронної моделі у комплексну оборонну модель, що характеризується підвищеним рівнем імперативності, централізації та оперативності. Окремо встановлено, що земельна ділянка сама по собі не є військовим об'єктом, а набуває відповідного значення лише у поєднанні з її військовим використанням та розміщеною на ній інфраструктурою.

Перспективи. Зазначено, що подальше вдосконалення національного законодавства має бути спрямоване на гармонізацію

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms
of the Creative Commons Attribution License 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

понятійного апарату з міжнародними стандартами, нормативне закріплення чітких алгоритмів визначення військових об'єктів, документальну фіксацію їх військового статусу, а також удосконалення адміністративно-правових процедур охорони та оборони таких об'єктів. Перспективним напрямом подальших досліджень є поглиблений аналіз правового режиму земельних ділянок, на яких розміщуються військові об'єкти, з урахуванням потреб оборони, обмежень землекористування та гарантій дотримання балансу публічних і приватних інтересів.

Ключові слова: військовий об'єкт, військова ціль, міжнародне гуманітарне право, критерії характеру, розташування, призначення та використання, правовий режим воєнного стану, адміністративно-правова охорона, оборона військових об'єктів, землі оборони.

Постановка проблеми. Визначення «військового об'єкту» як правової категорії є ключовим питанням не лише Міжнародного гуманітарного права, де від їх фіксації безпосередньо залежить легітимність нападів під час збройних конфліктів, а і проблемним питанням у національному праві, оскільки режим використання військових об'єктів є складною категорією, що включає в себе безліч заборон і обмежень та ґрунтується на імперативних концептах. Виходячи з реалій сьогодення, в умовах правового режиму воєнного стану, коли військові об'єкти є пріоритетною та законною цілью для ворога, ми маємо розуміти яких змін та доповнень потребує національне законодавство в контексті адміністративно-правових засобів охорони та оборони військових об'єктів. Крім цього, виникають проблемні питання, що свідчать про інтегрований, але не тотожний зв'язок між самими військовими об'єктами та землями, на яких вони розташовані. Виходячи з логічного припущення, що військовий об'єкт «включає» в себе землю (як місцезнаходження), але юридично військову ціль визначає саме її військове використання, а не лише земельна ділянка як така, то в ситуації збройного конфлікту необхідно проаналізувати військовий об'єкт комплексно з точки зору правової категорії, статусу «військової цілі», а також адміністративно-правового режиму охорони та заходів оборони такого військового об'єкту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика визначення військових об'єктів у сучасній правовій науці розглядається переважно крізь призму міжнародного гуманітарного права, зокрема принципу розрізнення, правового режиму військових цілей та відповідальності за порушення законів і звичаїв війни. Нормативною основою відповідних досліджень є положення Женевських конвенцій 1949 року, Додаткових протоколів до них, норми звичаєвого міжнародного гуманітарного права, а також практика міжнародних судових інституцій, зокрема Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії. У національному праві це питання залишається недостатньо систематизованим, оскільки визначення військових об'єктів містяться у різних нормативно-правових актах і не завжди спираються на єдині кваліфікаційні критерії. У зв'язку з цим у статті проаналізовано норми національного законодавства України, що регулюють діяльність Збройних Сил України у сфері використання, охорони та оборони військових об'єктів.

Метою статті є аналіз сучасних підходів до визначення військових об'єктів у Міжнародному гуманітарному праві, зокрема через критерії характеру, розташування, призначення та використання у розумінні таких об'єктів як законних військових цілей, а також у розрізі українського національного законодавства та судової практики у контексті адміністративно-правових заходів охорони та оборони таких військових об'єктів.

Виклад основного матеріалу. Нормативним підґрунтям категорії «військовий об'єкт» є міжнародне та національне законодавство і першим нашим дослідницьким завданням є аналіз запропонованих визначень з метою виявлення прогалин у законодавстві та виділення основних системоутворюючих критеріїв, застосованих до військових об'єктів.

У сучасній правовій науці зростає число спорів щодо меж військових цілей, особливо у зв'язку з урбанізацією конфліктів, поширенням об'єктів подвійного призначення (в тому числі цивільної інфраструктури, що використовується в військових цілях) та зміщенням війни у кіберпростір. За Додатковим протоколом I до Женевських конвенцій 1949 року «воєнні об'єкти обмежуються тими об'єктами, які через свій характер, розміщення, призначення або використання вносять ефективний вклад у воєнні дії і повне або часткове руйнування, захоплення чи нейтралізація яких за існуючих у даний момент обставин дає явну воєнну перевагу» [1].

У Другому Протоколі до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року «військовий об'єкт означає об'єкт, який за своєю природою, розташуванням, призначенням чи використанням робить ефективний внесок у військові дії, і повне або часткове руйнування, захоплення чи знешкодження якого за існуючих у цей момент обставин дає явну військову перевагу» [2].

При аналізі перших же визначень, наведених у міжнародних документах, вбачаємо різницю саме в українському перекладі терміну «військовий» і «воєнний» в II Протоколі до Гаазької конвенції і в Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій відповідно, але проаналізувавши зміст констатуємо, що в даному випадку їх треба розуміти однаково. Разом з тим у Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України 2017 року зазначено, що «військовий об'єкт — будь-який

об'єкт, який в силу свого характеру, місцезнаходження, призначення чи використання може бути застосований у воєнних діях та повне або часткове руйнування, захоплення або нейтралізація якого за існуючих в даний момент умов надає певну військову перевагу» [3].

Вважаємо в даному випадку некоректним є використання конструкції «певна військова перевага» в Інструкції, оскільки у міжнародних документах використано конструкції «явна військова перевага» у розумінні статті 52(2) ДП І та «конкретна і безпосередня військова перевага» у розумінні статті 51(5) ДП І, а наведена конструкція «певна військова перевага» ускладнює оцінку військової переваги як кваліфікуючої ознаки нападу.

Повертаючись, до характеристики військового об'єкта, як категорії міжнародного гуманітарного права, зазначимо, що стаття 52(2) ДП І встановлює чотири альтернативні критерії: характер, розташування, призначення і використання. Ці критерії є виключно орієнтованими на військову значущість об'єкта, а не на його «цивільну або військову природу» у формальному розумінні. У разі сумніву щодо військового статусу об'єкт вважається цивільним, що випливає з принципу розрізнення та заборони нападів на цивільні об'єкти, тобто на практиці військове командування зобов'язане демонструвати наявність доказів того, що об'єкт дійсно вносить ефективний внесок у військові дії, перш ніж робити напад. Така наша теза, зокрема підтверджується тим, що у справі Vlatko Kupreškić et al. (1998) Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії аналізував напад на цивільне населення і визначив, що напади на об'єкти, які не є військовими цілями, порушують норми МГП про захист цивільних осіб і об'єктів. Трибунал зазначив, що військове командування має докладно обґрунтувати, чому об'єкт вважається військовим, включаючи дані про його характер, розташування, призначення та використання [4].

Вважаємо за доцільне розглянути вищезгадані критерії, з огляду на те, що деякі з них також безпосередньо впливають на режим адміністративно-правової охорони та оборони в національному законодавстві.

Критерій характеру. Під критерієм «характеру» зазвичай розуміють природу об'єкта, тобто чи він є військовим (казарма, арсенал, база, військовий аеродром) чи цивільним (школа, лікарня, місце відправлення культу). Типовими прикладами військових об'єктів є штаби, пункти управління, склади боєприпасів, військові табори та інші об'єкти, створені виключно для військових цілей. Разом з тим, слід звернути увагу, що в національному законодавстві при визначенні військових об'єктів часто просто перераховують типові військові об'єкти, зазначаючи при цьому: «Для цілей використання в цьому Законі...» або «Терміни, що вживаються у цьому Порядку, мають таке значення...» тощо.

Проте сама природа об'єкта не є єдиним критерієм. Так, навіть явно військовий об'єкт може бути частково демілітаризований або нейтралізований, що змінює його статус у контексті конкретного нападу. І тут звісно, слід зауважити, що триваючий збройний конфлікт постійно демонструє руйнування, нейтралізацію військових об'єктів, зміну їх розташування, зумовлену військовою необхідністю і як наслідок потребу впровадження чітких алгоритмів визначення військових об'єктів та потребу у зміні механізму забезпечення землями сил оборони.

Критерій розташування. Розташування об'єкта впливає на його військову значимість, наприклад, міститися на лінії фронту або поблизу важливих комунікацій. Об'єкт, розташований у зоні, де він може бути використаний для військових операцій, отримує підвищену військову значимість, навіть якщо формально є цивільним. Саме географічний критерій (критерій розташування) визначає, що «територія чи місцевість, яка через своє розташування становить стратегічний інтерес... До таких місць належать перевали, мости, ключові транспортні вузли, морські порти чи пануючі висоти, руйнування або контроль над якими надає явну військову перевагу» [5].

Критерій призначення. Призначення визначає, чи був об'єкт спроектований або створений для військових цілей. Наприклад, військовий аеропорт, військовий полігон чи військові казарми є об'єктами, які відповідно до свого призначення явно вносять ефективний внесок у військові дії. Важливо, що в Міжнародному гуманітарному праві допустимо і законно відбувається зміна призначення об'єкта, зокрема якщо цивільний об'єкт (наприклад, готель, школа) починає використовуватися для військових цілей, то він може бути перекваліфікований у військовий об'єкт і стати об'єктом нападу.

Критерій використання. Найспірнішим, на нашу думку, є критерій використання, який передбачає, що навіть об'єкт, що зазвичай призначений для цивільних цілей (школа, церква, будинок, лікарня), може стати військовою цілью, якщо фактично використовується для військових дій.

До прикладу, у справі Dragan Nikolić (2003) Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії досліджував, чи відповідав напад на цивільний об'єкт принципу розрізнення. В цій справі Трибунал підтвердив, що військові об'єкти визначаються відповідно до їхнього фактичного військового значення, а не лише за формальною приналежністю до військових структур і це додатково підкреслило важливість критеріїв «використання» та «ефективного внеску у військові дії» [6].

Стаття 52(3) ДП І прямо зазначає, що у разі сумніву щодо використання такого об'єкта у військових цілях вважається, що він не використовується таким чином, що вводить додатковий обмежувальний елемент.

Наприклад, школу, яка використовується як склад зброї, командний пункт або позиція для військових, законно відносити до військових об'єктів, але одна лише присутність військовослужбовців біля школи ще не перетворює її автоматично на військову ціль. В умовах російсько-українського збройного конфлікту ми часто можемо спостерігати приклади порушення саме цього критерію, оскільки школи, лікарні та інші цивільні об'єкти включно з персоналом використовуються ворогом як «живі щити». Моніторингова місія ООН, Міжнародний Комітет Червоного Хреста та інші міжнародні організації фіксували випадки нападів на школи, мости, житлові будинки та енергетичні об'єкти, у деяких дослідженнях підкреслюється, що військові об'єкти в цих випадках не завжди були чітко вирізнені від цивільних, що викликає підозри щодо порушення принципу розрізнення [7].

Таким чином, застосування вказаних критеріїв у МГП дозволяє визначити військовий об'єкт саме як законну військову ціль та як об'єкт атаки (нападу), а відповідно порушення цих критеріїв вже є підставою притягнення винних осіб до відповідальності за вчинення воєнних злочинів.

Наступне наше дослідницьке завдання полягає в аналізі українського законодавства стосовно військових об'єктів. У Положенні «Про функціональну підсистему запобігання надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків у підпорядкованих організаціях, на підвідомчих об'єктах і територіях Міністерства оборони України єдиної державної системи цивільного захисту Міноборони України» № 220 від 08.05.2019 (далі — Положення) військові об'єкти визначені як «об'єкти Міністерства оборони України, Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту», а території військових об'єктів — як «земельні ділянки, які відведені для розміщення та функціонування військових об'єктів» [8].

Для цілей нашого дослідження з цього визначення ми виділяємо ознаку суб'єктної належності, а також критерій розміщення та функціонального призначення. У наказі Служби безпеки України «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» № 383 від 23.12.2020 року не міститься жодного кваліфікаційного критерію, який би дозволив здійснити аналіз на підставі чого законодавець відносить цей об'єкт саме до військового об'єкта, натомість в якості визначення наведено їх перелік, а саме: «військові об'єкти — бойові позиції військ, пункти управління, полігони, вузли зв'язку, радіотехнічні системи, бази, склади, об'єкти життєзабезпечення військ» [9].

Схожа позиція законодавця закладена і у постанові КМУ «Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації» № 926 від 01.09.2021 року, де вказано, що «військові об'єкти — арсенали, бази (склади) озброєння, ракет, боєприпасів і компонентів ракетного палива, інші вибухо- та пожежонебезпечні об'єкти Збройних Сил та/або військових формувань, створених відповідно до законів України, у тому числі вибухонебезпечні об'єкти зберігання, утилізації та знищення боєприпасів усіх видів, вибухових речовин, ракет і ракетного палива» [10].

Натомість постанова КМУ «Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань у районі проведення антитерористичної операції у мирний час» № 68 від 14.02.2018 року визначає військовий об'єкт як «ділянки місцевості, будівлі, споруди, які постійно чи тимчасово використовуються з'єднаннями, військовою частиною і підрозділом Збройних Сил для виконання завдань або розміщення та укриття особового складу, зберігання бойової техніки або військового майна; військові транспортні засоби, озброєння та військова техніка, а також об'єкти, які підлягають захисту і охороні (обороні) Збройними Силами» [11]. З цього визначення ми вбачаємо врахування законодавцем критеріїв розміщення, функціонального призначення, а також необхідності здійснення спеціальних заходів захисту, охорони і оборони щодо такого військового об'єкта.

У вже згаданій Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України від 2017 року наведено розширений перелік військових об'єктів, ними відповідно до Інструкції є «підрозділи збройних сил і організованих збройних формувань (особовий склад, озброєння і військова техніка), за винятком медичних формувань, санітарно-транспортних засобів, духовного персоналу та їхнього майна; об'єкти (споруди, будинки, позиції, казарми, склади тощо), що використовуються або підготовлені до використання у військових цілях; інші об'єкти, які за своїм характером, значенням, розташуванням, призначенням або використанням можуть бути використані у воєнних діях і чие повне або часткове зруйнування, захоплення чи нейтралізація в конкретних умовах обстановки надає явну військову перевагу» [3].

Виходячи з тексту постанови КМУ «Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань у районі проведення антитерористичної операції у мирний час» № 68 від 14.02.2018 року, слід зазначити, що у мирний час адміністративно-правові заходи щодо військових об'єктів мають переважно регулятивний і превентивний характер, тоді як в умовах правового режиму воєнного стану виникає обґрунтована необхідність їх трансформації у посилений, оперативний і більш жорсткий режим захисту та оборони. Нормативною основою запровадження відповідних заходів є Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12.05.2015 (зі змінами), який передбачає можливість встановлення особливого режиму в'їзду

та виїзду, обмеження свободи пересування громадян, а також запровадження додаткових заходів охорони об'єктів, що мають стратегічне значення для держави [12].

У цьому контексті військові об'єкти набувають статусу об'єктів підвищеної небезпеки та пріоритетного захисту і мова тут, в першу чергу, у зміні логіки вказаних заходів захисту, які проявляються у збільшенні чисельності підрозділів охорони, розширенні повноважень щодо застосування зброї та бойової техніки, перебуванні особового складу у режимі постійної бойової готовності. Крім цього, у період воєнного стану військове командування разом із військовими адміністраціями отримує право запроваджувати та реалізовувати заходи правового режиму воєнного стану без додержання звичайних адміністративних процедур. Такі заходи забезпечують оперативність прийняття рішень щодо зміни режиму функціонування військових об'єктів, їх охорони та оборони, а також залучення додаткових сил і засобів, зокрема підрозділів Національної поліції, Служби безпеки України та сил територіальної оборони і свідчать про те, що охорона військових об'єктів інтегрується у загальну систему оборони держави.

Ще одним перспективним питанням для подальших досліджень є визначення статусу земельних ділянок, на яких розміщуються військові об'єкти, особливо це є актуальним в умовах триваючого збройного конфлікту. Виходячи з наведених вище визначень, логічною є теза про те, що земля сама по собі не є автоматично військовим об'єктом, доки не використовується в цій якості (наприклад, як полігон, місце розташування пункту управління, складу зброї тощо). Тобто можемо сформулювати схематично, що військовий об'єкт = земля + її військове використання + інфраструктура (тобто не просто територія за договором або умовою).

З точки зору адміністративно-правових заходів щодо земель оборони, то посилення адміністративно-правового режиму також стосується використання земель і територій, на яких розташовані військові об'єкти. В умовах правового режиму воєнного стану допускається примусове відчуження або використання майна для потреб оборони, зміна цільового призначення земельних ділянок, а також обмеження господарської діяльності. Все це також потребує окремого ґрунтовного аналізу, оскільки будь які заборони та обмеження стосовно земель і територій мають бути узгоджені з положеннями Земельного кодексу України та спеціального законодавства у сфері оборони.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ключовий критерій військового використання об'єкту разом з критеріями характеру, розташування та призначення впливатиме на визнання його військовою цінністю, з точки зору Міжнародного гуманітарного права, а от застосування адміністративно-правових заходів щодо військових об'єктів залежить від національного нормативно-правового підґрунтя і особливих правових режимів чи станів, запроваджених в державі в певний період часу.

Адміністративно-правові заходи захисту, охорони та оборони військових об'єктів можуть бути посилені в умовах правового режиму воєнного стану порівняно із мирним часом. Саме тому, вказані заходи в умовах воєнного стану характеризуються підвищеним рівнем імперативності, централізації та оперативності, вони спрямовані не лише на фізичний захист військових об'єктів, а й на забезпечення їх безперервного функціонування в умовах триваючого збройного конфлікту.

Таким чином, в умовах правового режиму воєнного стану відбувається перехід від переважно охоронної моделі до комплексної оборонної моделі адміністративно-правового забезпечення, що відповідає сучасним викликам національної безпеки, що додаткового наголошує на необхідності розуміння чітких алгоритмів визначення військових об'єктів та документального фіксування їх військового статусу, а також актуальності навчання військовослужбовців порядку дій на військових об'єктах, вдосконалення військових статутів та трансформації міжнародних норм у конкретні внутрішні процедури охорони та оборони військових об'єктів.

Перспективним напрямом подальших досліджень є поглиблений аналіз співвідношення правового статусу військового об'єкта та земельної ділянки, на якій він розміщений. Особливої уваги потребують питання визначення меж таких земель, встановлення спеціальних режимів їх використання, запровадження обмежень у межах прилеглих територій, а також забезпечення балансу між потребами оборони держави, правами власників і користувачів земельних ділянок та вимогами міжнародного гуманітарного права.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ: Усі автори зробили внесок порівну.

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року : Міжнародний документ від 08.06.1977. Дата оновлення: 08.12.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 08.04.2026).
2. Другий Протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року: Міжнародний документ від 26.03.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/995_001-99/ed19990326?lang=uk#Text (дата звернення: 12.04.2026).
3. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України Міністерства Оборони України : Наказ, Інструкція, Інформація від 23.03.2017. № 164 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/z0704-17/ed20170323?lang=uk#Text> (дата звернення: 12.04.2026).
4. Kupreškić Vlatko et al. The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). 1998. URL: <https://www.icty.org/en/case/kupreskic>; <https://www.icty.org/en/sid/7910> (дата звернення: 12.04.2026).
5. Міжнародне гуманітарне право. Інформаційна довідка. *Тренінговий центр прокурорів*. 2025. URL: https://ptcu.gp.gov.ua/files/center/IDMGP_3-02.pdf (дата звернення: 12.04.2026).
6. The Prosecutor v. Dragan Nikolić The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). 2003. URL: https://www.icty.org/en/case/dragan_nikolic; <https://cld.irmct.org/assets/filings/Judgement-on-sentencing-appeal-Nikolic.pdf> (дата звернення: 12.04.2026).
7. Захист цивільних осіб під час збройного конфлікту — квітень 2026 року Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні URL: <https://ukraine.ohchr.org/uk/Protection-of-Civilians-in-Armed-Conflict-April-2026> (дата звернення: 12.04.2026).
8. Про затвердження Положення про функціональну підсистему запобігання надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків у підпорядкованих організаціях, на підвідомчих об'єктах і територіях Міністерства оборони України єдиної державної системи цивільного захисту : Наказ Міністерства Оборони України, Положення, Перелік від 08.05.2019 № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0546-19/ed20190508#n16> (дата звернення: 12.04.2026).
9. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю : Наказ Служби безпеки України від 23.12.2020. № 383. Дата оновлення: 04.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21/ed20210604#n36> (дата звернення: 12.04.2026).
10. Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 01.09.2021 № 926. Дата оновлення: 11.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-%D0%BF/ed20250111#n941> (дата звернення: 12.04.2026).
11. Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань у районі проведення антитерористичної операції у мирний час : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 14.02.2018. № 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/68-2018-%D0%BF/ed20180214?lang=uk#Text> (дата звернення: 12.04.2026).
12. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. Дата оновлення: 04.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 12.04.2026).

References

1. Dodatkovyi protokol do Zhenevskyykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv (Protokol I) [Additional Protocol I to the Geneva Conventions of August 12, 1949, relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, of June 8, 1977]. (1977). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text [in Ukrainian].
2. Druhyi Protokol do Haazkoi konventsii pro zakhyst kulturnykh tsinnosti u razi zbroinoho konfliktu 1954 roku [Second Protocol to the 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict of March 26, 1999]. (1999). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/995_001-99/ed19990326?lang=uk#Text [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vykonannia norm mizhnarodnoho humanitarnoho prava u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On the Approval of the Instructions on the Implementation of the Norms of International Humanitarian Law in the Armed Forces of Ukraine: Order Ministry of Defense of Ukraine of March 23, 2017, No. 164]. (2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/z0704-17/ed20170323?lang=uk#Text> [in Ukrainian].
4. Kupreškić, Vlatko et al. (1998). The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). Retrieved from <https://www.icty.org/en/case/kupreskic>; <https://www.icty.org/en/sid/7910>
5. Mizhnarodne humanitarne pravo. Informatsiina dovidka. [International Humanitarian Law. Fact Sheet. Prosecutors' Training Center]. (2025). Retrieved from https://ptcu.gp.gov.ua/files/center/IDMGP_3-02.pdf [in Ukrainian].
6. The Prosecutor v. Dragan Nikolić (2003). The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). Retrieved from https://www.icty.org/en/case/dragan_nikolic; <https://cld.irmct.org/assets/filings/Judgement-on-sentencing-appeal-Nikolic.pdf>
7. Zakhyst tsyvilnykh osib pid chas zbroinoho konfliktu — kviten 2026 roku [Protection of Civilians in Armed Conflict — April 2026. UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine]. (2026). Retrieved from <https://ukraine.ohchr.org/uk/Protection-of-Civilians-in-Armed-Conflict-April-2026> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro funktsionalnu pidsystemu zapobihannia nadzvychainym sytuatsiiam i likvidatsii yikh naslidkiv u pidporiadkovanykh orhanizatsiiakh, na pidvidomchykh ob'ektakh i terytoriiakh Ministerstva oborony Ukrainy yedynoi derzhavnoi systemy tsyvilnoho zakhystu Minoborony Ukrainy [On the Approval of the Regulations on the Functional Subsystem for the Prevention of Emergencies and the Mitigation of Their Consequences in Subordinate Organizations, at Facilities and in Territories Under the Jurisdiction of the Ministry of Defense of Ukraine, as Part of the Unified State Civil Protection System of the Ministry of Defense of Ukraine: Order of the Ministry of Defense of Ukraine of May 8, 2019, No. 220]. (2019). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0546-19/ed20190508#n16> [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Zvodu vidomostei, shcho stanovliat derzhavnu taiemnytsiu [On the Approval of the Compilation of Information Constituting State Secrets: Order of the Security Service of Ukraine of December 23, 2020. Last updated: June 4, 2021. No. 383]. (2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21/ed20210604#n36> [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia, onovlennia, vnesennia zmin ta zatverdzhennia mistobudivnoi dokumentatsii [On the Approval of the Procedure for the Development, Updating, Amendment, and Approval of Urban Planning Documentation: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 1, 2021. Last updated: January 11, 2025. No. 926]. (2021). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-%D0%BF/ed20250111#n941> [in Ukrainian].

11. Pro zatverdzhennia Poriadku zastosuvannia zbroi i boiovoi tekhniki ziednanniamy, viiskovymy chastynamy i pidrozdilamy Zbroinykh Syl pid chas vykonannia nymy zavdan u raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii u myrnyi chas [On the Approval of the Procedure for the Use of Weapons and Military Equipment by Formations, Military Units, and Subunits of the Armed Forces While Performing Their Tasks in the Area of the Anti-Terrorist Operation During Peacetime: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; of February 14, 2018. No. 68]. (2018). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/68-2018-%D0%BF/ed20180214?lang=uk#Text> [in Ukrainian].

12. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [On the Legal Regime of Martial Law: Law of Ukraine of May 12, 2015. No. 389-VIII. Last updated: March 4, 2026]. (2026). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 16.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.05.2026

Дата публікації: 24.05.2026

Beryslavska Oksana

*Candidate of Juridical Sciences,
Docent, Associate Professor at the Department
of Military Law
Military Institute of Taras Shevchenko
National University of Kyiv*

Koropatnik Ihor

*Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Head of the Department of Military Law
Military Institute of Taras Shevchenko
National University of Kyiv*

Karelin Vladyslav

*Doctor of Juridical Sciences, Docent,
Professor of the Department of Military Law
Military Institute of Taras Shevchenko
National University of Kyiv*

ISSUES OF DEFINING THE CONCEPT OF MILITARY OBJECTS: THE CORRELATION BETWEEN INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW AND NATIONAL LAW

Summary. Entry. The article provides a comprehensive analysis of the issues related to defining the concept of military objects through the prism of the correlation between the norms of international humanitarian law and the national legislation of Ukraine. It is substantiated that a proper understanding of the legal nature of a military object is of key importance not only for determining the legality of military objectives during an armed conflict, but also for developing an effective system of administrative and legal protection and defense of such objects. Particular attention is paid to the criteria of nature, location, purpose and use, which are applied in international humanitarian law to distinguish military objects from civilian ones.

Purpose. The purpose of the article is to analyze modern international legal and national approaches to defining military objects, to clarify the content of the main criteria for their identification, and to substantiate the significance of these criteria for improving administrative and legal measures for the protection and defense of military objects under the legal regime of martial law.

Materials and methods. The methodological basis of the study is formed by general scientific and special legal methods of cognition, in particular the formal legal, system-structural, comparative legal methods, as well as the methods of analysis and synthesis. The study is based on the provisions of international humanitarian law, in particular the Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols, the norms of the national legislation of Ukraine in the fields of defense, martial law, urban planning, civil protection and protection of military objects, as well as on the practice of international judicial institutions.

Results. It has been established that international humanitarian law defines a military object through its actual contribution to military action and the existence of a definite military advantage in the event of its destruction, capture or neutralization. The content of the criteria of nature, location, purpose and use, which are decisive for qualifying an object as a military objective, has been analyzed. It has been proved that the national legislation of Ukraine contains fragmented approaches to the definition of military objects, which are mostly reduced to a list of certain objects or their institutional affiliation without establishing universal qualifying criteria. It is substantiated that under the legal regime of martial law, administrative and legal measures concerning military objects are transformed from a predominantly protective model into a comprehensive defense model characterized by an increased level of imperative regulation, centralization and operational efficiency. It is separately established that a land plot itself is not a military object, but acquires relevant significance only in combination with its military use and the infrastructure located on it.

Prospects. It is noted that further improvement of national legislation should be aimed at harmonizing the conceptual framework with

international standards, legally enshrining clear algorithms for identifying military objects, documenting their military status, and improving administrative and legal procedures for the protection and defense of such objects. A promising area for further research is an in-depth analysis of the legal regime of land plots on which military objects are located, taking into account defense needs, land-use restrictions and guarantees of maintaining a balance between public and private interests.

Key words: *military object, military objective, international humanitarian law, criteria of nature, location, purpose and use, legal regime of martial law, administrative and legal protection, defense of military objects, defense lands.*